

Losbåt Elisabeth

Vi vil fremover presentere båter og båttyper av spesiell interesse for distriktet. Det er naturlig at vi begynner med en av båtbygger Thor Jensens losbåter – «Frithjof»s overmann og etterfølger i Stavern – «Elisabeth». Blant skøytene er «Elisabeth» kanskje Thor Jensens fremste båtbygger. Hun ble sjosatt fra Porsgrunds Baad- og Skibsbyggeri på Knardalstrand 1902 og levert til Lars Jensen fra Nevlunghavn. Lars Jensen leide bort «Elisabeth», og seilte med som losgutt. I 1905 ble han selv los og flyttet til Stavern med «Elisabeth».

«Elisabeth» var en skarpseiler. Det sies at når hun la utpå, kunne andre losere bare vende hjemover. I 66 år gikk hun som losbåt – sannsynligvis lenger enn noen annen.

«Elisabeth» er 42,2 fot lang, 15,3 fot bred og veier med ballast ca. 22,5 tonn. Ballasten er fordelt på 1,8 tonn jernkjøl og 6-7 tonn innvendig ballast. Hun er bygget av eik hud på furu spanter og eikereimer, og var rigget med storseil, toppseil, fokk og klyver. Først i 1926 fikk hun motor, en 15 hesters Rapp glødehode.

Felleslosingen ble innført i 1911 og «Frithjof»s Theodor Thorsen ble snart partshaver i «Elisabeth». Begge båtene ble brukt – halve året hver – frem. til 1915 da Hvasser-losene overtok «Frithjof».

Med felleslosingen ble Nevlunghavn-losene («Havnalaget») flyttet til Stavern, og delte vakt med losene der – 6 dagers vakt og 6 dagers fri.

«Elisabeth» fikk i 1926 selskap med «Sjøløven», bygget samme år i Risør. «Sjøløven» loset fra Stavern til oktober 1958 da både hun og «Elisabeth» ble overflyttet. («Sjøløven» er senere kjøpt av Norsk Sjøfarts- museum).

På folkemunne ble «Elisabeth» kalt «Stuten» og «Sjøløven» «Kua». Det er sett flere forklaringer på øknavnene – men det er jo et faktum at «Elisabeth» hadde jernring i «nesa» som klyverbommen ble trukket gjennom. Man sluttet etter hvert å bruke klyver'n, men ringen ble stående igjen. «Sjøløven» hadde ikke klyverbom.

I 1949 overtok staten ansvaret for at losene hadde egnede fartøyer i tjenesten. «Elisabeth» kom således over i statens eie og ble påkostet. Hun fikk større motor, styrehus og ratt med kjettingoverføring til roret. Hun fikk ny, lavere stormast og mesanmast – hun brukte altså vesentlig motor og støtteseil.

«Hvasser» kom som losbåt til Stavern i 1958, og «Elisabeth» ble overført til losstasjonen Herføl på Hvaler og fikk navn etter denne. Det kan nevnes at hun bl. a. ble fort av Staverns-losen Agnar Rakke. Da skøyta ble trukket ut av lostjeneste i 1968, ble hui) gitt til Sjøheimevernet i Fredrikstad og brukt som vakt- og øvelsesbåt frem til 77/78.